

Gjenopptakelseskommisjonen
v/Siv Hallgren
Postboks 8026 Dep.
0030 Oslo
Sendt pr. e-mail: post@gjenopptakelse.no

Oslo, 12. januar 2018
Dok.ref: 30138-504-6029574.1
Saksansvarlig advokat:
Cato Schiøtz

TORGERSEN-SAKEN. DEN SAMLEDE OG KUMULATIVE VURDERING AV OM VILKÅRENE FOR GJENÅPNING ER TIL STEDE – EN NÆRMERE ANALYSE AV DE TO ALTERNATIVE HENDELSFORLØP

I INNLEDNING

Temaet for nærværende innlegg er – med utgangspunkt i kommisjonens avgjørelse av 8. desember 2006 – å vurdere en spesiell side ved den samlede og kumulative vurdering av om vilkårene for gjenåpning er til stede. Redegjørelsen supplerer våre tidligere innlegg hvor vi har gjennomgått resultatet av høringene forut for 2006-vedtaket og spørsmålet om Torgersen var alene eller hadde følge med en kvinne drapsnatten.

Straffeprosessloven § 392 annet ledd og § 391 nr. 3 forutsetter som kjent en samlet vurdering av de elementer som inngår i vurderingen av om vilkårene for gjenåpning er til stede. I begjæringen av 27. juni 2017 har vi pekt på hvilke hovedelementer som inngår i denne vurderingen, jfr. begjæringens del 2 og del 3.

I kommisjonens avgjørelse av 8. desember 2016 er det ingen slik kumulativ drøftelse. Det er det heller ikke i kommisjonens vedtak av 30. september 2010 og i Helen Sæters vedtak av 31. august 2015.

I begjæringen har vi i del 3 VII B – E pekt på fire forskjellige måter en slik kumulativ vurdering kan foretas:

- en vurdering av den løpende kronologiske bevisvurdering
- en vurdering av de tekniske bevis sammenholdt med de taktiske bevis
- en vurdering av bevisverdien av de bevis som påtalemyndigheten påberoper seg sammenholdt med bevisene for Torgersens uskyld
- en vurdering av 1958-bevisenes stilling i dag

Vi skal i nærværende brev i tillegg peke på en ytterligere innfallsvinkel: Vi skal sammenligne *de to faktiske alternativer* som Torgersen-saken refererer seg til: Vi skal sammenholde påtalemyndighetens teori om hva Torgersens angivelig gjorde drapsnatten

fra ca kl 22.30 til ca kl 01.00 og det bevismessige belegget for denne teorien, med Torgersens forklaring om den samme tidsperiode og de bevis som understøtter denne forklaringen.

Påtalemyndigheten mener som kjent at Torgersen etter å ha passert Grand Hotel traff Rigmor Johnsen omkring krysset Karl Johans gate/Dronningens gate og fulgte etter henne til Skippergaten 6 b. Etter å ha drept henne returnerte han til bopel i Tore Hunds vei 24, for så å vende tilbake til Skippergaten 6 b for å anstifte en brann.

Torgersens forklaring er som kjent at han etter å ha passert Grand Hotel traff en kvinne utenfor Sentrum kino og gikk sammen med henne til bopel på Lille Tøyen. Han returnerte deretter til Akersgaten sammen med kvinnen, før han ble pågrepet ca kl 01.00 etter å ha syklet og gått tilbake til sentrum sammen med kvinnen og satt henne av i Akersgaten.

Det sentrale spørsmål er hvilket av disse to forskjellige faktiske scenarier som fremstår som mest sannsynlig.

Det er en forutsetning for at 1958-dommen er riktig, at vi i dag kan være overbevist om at påtalemyndighetens alternativ er det riktig. I motsatt fall er ikke påtalemyndighetens bevisbyrde oppfylt, og vilkåret for frifinnelse foreligger.

I II nedenfor skal vi analysere nærmere påtalemyndighetens teori med hensyn til det samlede hendelsesforløp.

I III skal vi foreta en tilsvarende analyse av Torgersens forklaring.

I IV skal vi foreta den konkrete avveining med hensyn til hvilket alternativ som fremstår som mest sannsynlig, og knytte resultatet opp mot vurderingen av om vilkårene for gjenåpning i § 392, annet ledd og § 391 nr 3 er til stede.

II EN NÆRMERE ANALYSE AV DE ENKELTE ELEMENTER I PÅTALEMYNDIGHETENS TEORI

Vi skal i dette punkt analysere de forskjellige elementene i påtalemyndighetens teori og skal foreta en gjennomgang av hvert enkelt element i påtalemyndighetens kronologi og vurdere sannsynligheten av hvert enkelt ledd.

En slik samlet analyse har – merkelig nok – aldri vært foretatt.

- A. Påtalemyndighetens utgangspunkt: Det var Torgersen som møtte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk noe etter kl 22.40 på drapskvelden.

Vi har i begjæringens del 2 II (side 53 flg.) påvist at påtalemyndighetens grunnleggende forutsetning for sin drapsteori fremstår som lite sannsynlig:

Påtalemyndigheten inviterer til at kommisjonen skal *presse bevisene* med hensyn til muligheten for at Torgersen kunne møte Rigmor Johnsen ved Esther Olssons kiosk i Akersgaten 25 ca. kl 22.42./22.43.

For det annet inviterer påtalemyndigheten til at vi fullstendig skal neglisjere Esther Olssons beskrivelse av den aktuelle manns utseende – og ikke minst – neglisjere hennes sikre oppfatning om at vedkommende ikke snakket Oslodialekt.

I 2006-avgjørelsen er denne spørsmålsstillingen ikke konkretisert eller drøftet.

- B. Påtalemyndighetens påstand om at det var Torgersen som ble observert sammen med Rigmor Johnsen på strekningen Dronningens gate 25 – Skippergaten 6 b.

Dette er behandlet i begjæringens del 2 III.

Påtalemyndigheten inviterer her til at kommisjonen skal legge ensidig vekt på enkeltutsagn fra to vitners subjektive forklaring under hovedforhandlingen.

Samtidig inviteres det til at vi skal neglisjere:

- at de samme vitnenes tidsnære politiforklaringer ikke stemmer med Torgersens utseende og avviker således fra det de forklarte under hovedforhandlingen
- at de øvrige vitners beskrivelser av den aktuelle mann gjelder en person med annet utseende enn Torgersen
- at den aktuelle personen hadde andre sko enn Torgersen hadde
- at den aktuelle personen hadde andre klær (dressbukse) enn Torgersen: Den var ensfarget.
- at vitnene beskriver en person med annen hårfasong enn Torgersen.

Disse forholdene er nærmere behandlet i den ovenfor nevnte del av begjæringen.

Vi kan konkludere med at påtalemyndighetens scenario fremtrer som lite sannsynlig.

I kommisjonens 2006-avgjørelse er disse forholdene ikke utredet eller analysert.

- C. Er det holdepunkter for at Torgersen var på åstedet på drapstidspunktet?

Vi kan på grunnlag av behandlingen ovenfor i A og B ovenfor konkludere med at det fremstår som direkte lite sannsynlig at Torgersen var personen som kom frem til Skippergaten 6 b sammen med avdøde.

Når det gjelder bevissituasjonen som knytter seg til åstedet, vises til begjæringen del 2 IV. En gjennomgang av de bevisene som knytter seg til åstedet bekrefter og bestyrker at det er lite sannsynlig at Torgersen var gjerningsmannen:

1. Barnålbeviset har i dag ingen bevisverdi:

Påtalemyndigheten inviterer til at det skal legges til grunn at bålet rundt avdøde ble stablet opp i stummende mørke uten lyskilder (i motsatt fall hadde det ikke vært mulig for barnåler å "smitte over" til Torgersens klær) – noe som i seg selv er en urimelighet.

Påtalemyndigheten inviterer også til at det skal være to forskjellige kilder for henholdsvis barnålene og for det øvrige biologiske materialet som ble funnet i Torgersens klær. Påtalemyndigheten inviterer også til at man skal unnlate å ta hensyn til de nye sakkyndige erklæringene som viser at barnålene ikke var sjeldne, slik det ble lagt til grunn i 1958, og at de sakkyndiges konklusjoner er forenlige med at barnålene skriver seg fra eiertiden til den tidligere eier av dressen, Eilif Støleggen.

2. Tannbittbeviset

Tannbittbeviset er behandlet i begjæringens del 2 V D, og høringene fra 2006 er utdypet i vårt innlegg av 9. d.m.

Påtalemyndigheten inviterer til at man skal neglisjere at de rettsodontologiske sakkyndige er så uenige at tannbittbeviset ikke har noen bevisverdi for Torgersens skyld, men at det fremstår som mer sannsynlig enn det motsatte at Torgersen ikke var gjerningsmannen.

Påtalemyndigheten inviterer også til at man skal neglisjere at de ene anatomiske sakkyndige, Per Flood, gikk meget langt i retning av å utelukke Torgersen som gjerningsmann, og at den andre anatomiske sakkyndige, Per Holck, utelukket ham.

Påtalemyndigheten inviterer også endelig til at man skal se bort fra de nye utredninger som foreligger etter 2006 fra dr. scient Jon Ingulf Medbø, som bestyrker konklusjonene til David Senn.

3. Blodbeviset

Påtalemyndigheten inviterer til at vi skal neglisjere den uttalelsen som er inntatt i begjæringens del 2 V, side 116 flg., særlig s. 120, av professor dr. med. Frank Brostad, datert 21. november 2002:

"En person som anbrakte den blødende personen i dette rommet (dvs kjelleren) vil nødvendigvis ha fått offerets blod på hud/klær/skotøy, hvis ikke behandlingen var nøye premeditert og planlagt."

4. Påtalemyndighetens hypotese gir heller ikke noen forklaring på hvorfor Rigmor Johnsen ikke hadde kåpen på seg da hun ble drept, og på at nøkkelen til leiligheten, men ikke portnøkkelen, fortsatt lå i kåpelommen. Begge disse forholdene er vanskelige å forene med Torgersen som gjerningsmann.

5. Totalvurdering

Når man foretar en samlet vurdering av de bevis som påtalemyndigheten anfører til støtte for sin påstand om at Torgersen var på åstedet, må konklusjonen bli at dette fremstår som lite sannsynlig.

Denne konklusjonen bekrefter således den konklusjonen vi trakk ovenfor i punktene B og C.

D. Påtalemyndighetens anførsler med hensyn til Torgersens retur til bolig – ca kl 23.40. – 24.00.

1. Generelle forhold

Påtalemyndigheten legger til grunn at Torgersen forlot åstedet for å hente fyrstikker hjemme i Tore Hunds vei 24, for deretter å vende tilbake til Skippergt. 6b og tenne på.

Vi er enige i at det må legges til grunn at det har vært et tidsintervall på ca. 1 ½ time – kanskje ned mot en time – mellom drapet og ildspåsettelsen. Altså må drapsmannen ha oppholdt seg i kjelleren ved to anledninger. Men her er det andre muligheter som står åpne, og som hver for seg fremstår som mer sannsynlige enn hypotesen om at Torgersens returnerte til Tore Hunds vei 24 for å hente fyrstikker.

Det fremstår som meget tvilsomt at bålet ble stablet opp umiddelbart etter drapet slik påtalemyndigheten må forutsette, jfr. ovenfor under punkt C 1.

Gjerningsmannen kan uansett ha valgt å avvente situasjonen på stedet for å redusere sjansene for en rask oppdagelse av en brann, såfremt den ble tent på senere på natten. I tillegg ville mulighetene for å bli oppdaget på vei fra Skippergaten 6 b og ved senere retur bli redusert ved å avvente situasjonen.

Om gjerningsmannen hadde fyrstikker eller ikke da drapet fant sted, vet vi intet om. Statistisk er det i hvert fall ikke mer sannsynlig at gjerningsmannen ikke hadde fyrstikker, enn at han hadde det.

Men intet av dette har noen gang vært vurdert av påtalemyndigheten.

2. Spesielle forutsetninger

Påtalemyndigheten inviterer til at kommisjonen skal godta en rekke *spesielle* forhold som fremstår som enten diskutabile eller usannsynlige:

- a. Påtalemyndigheten legger til grunn at Torgersen forlot åstedet ca kl 23.40.

Dette foranlediger et grunnleggende spørsmål om det er rimelig å legge til grunn at gjerningsmannen oppholdt seg 40 minutter på åstedet.

- b. Påtalemyndigheten forutsetter videre at Torgersen ca. kl. 23.50. var i Torggaten, jfr. Johanne Olsens forklaring.

Vi må da neglisjere alle de feilkilder som er forbundet med denne forklaringen, og at den i tillegg står i skarp motstrid til den troverdige forklaringen fra Dagmar Torgersen (mor), jfr. nedenfor.

Vi inviteres også til å se bort fra usannsynligheten av at Torgersen skulle velge å gå bortover Torggata, når han forutsetningsvis skulle gå fra Skippergaten 6 b til Tore Hunds vei 24.

- c. Vi må også se bort fra det lite sannsynlige i at Torgersen skulle ta drosje fra Youngstorget til bopel: En drosje ville med sikkerhet sterkt øke sjansene for å bli identifisert.
- d. Påtalemyndigheten legger til grunn at Torgersen kom hjem kl 24.00.

Vi inviteres således til at vi skal neglisjere forklaringene fra Dagmar Torgersen (mor), som allerede drapsnatten forklarte at Torgersen kom hjem på det tidspunktet han hele tiden har fastholdt, og at oppholdet varte en time – ikke en halv time, slik påtalemyndigheten legger til grunn.

- e. Videre forutsetter påtalemyndigheten at Torgersen på vei til bopel fant på at han skulle finne på en bløff med hensyn til at han hadde med seg en kvinne.

Vi inviteres til å se bort fra at en slik bløff fremstår som direkte usannsynlig. Dette er utdypet nærmere i del 3 V C, jfr. side 177.

3. Konklusjon

Når man således foretar en totalvurdering av perioden kl 23.40. – 24.00. fremstår påtalemyndighetens teori som direkte usannsynlig.

Denne delen av bevisførselen har heller ikke blitt vurdert i sammenheng i kommisjonens avgjørelse av 8. desember 2006.

E. Opphold på bopel

Også på dette punkt inviteres vi til å godta en rekke usannsynlige forhold:

- Som nevnt ovenfor legger påtalemyndigheten til grunn at Torgersen oppholdt seg bare en halv time på bopel – dette står i eklatant motstrid til Dagmar Torgersens troverdige forklaring om at oppholdet varte en time.
- Påtalemyndigheten bygger videre på at familien trodde på Torgersens bløff med hensyn til at han hadde med seg en kvinne. Dette fremstår – i sterk grad – som usannsynlig. Det vises til behandlingen i begjæringens del 3 V E (side 183 flg.), hvor det dokumenteres at det er umulig å bløffe samtlige familiemedlemmer til å unnlate å høre noe som de *faktisk hørte* og bløffe dem til å la være å se noe de *faktisk så*.
- Detaljene i Torgersens forklaring med hensyn til at han og den aktuelle kvinnen gikk ut forskjellige utganger da de forlot Tore Hunds vei 24 – og som bekreftes av Torgersens mor og søster – er av vesentlig betydning, og

umuliggjør kort og godt påtalemyndighetens teori om at Torgersen forlot bopel alene.

Vi kan således konkludere med at påtalemyndigheten også med hensyn til dette tidsavsnittet inviterer til at man skal bygge på en rekke usannsynligheter, og foreta en bevisvurdering som er i strid med de bevisene som faktisk foreligger.

F. Brannstiftelsen i Skippergaten 6 b

1. De tekniske bevis

Det vises til begjæringen av 27. juni 2017 del 3 V C (side 154 flg.), hvor avføringsbeviset gjennomgås, og det påvises at påtalemyndighetens anførsler om at dette knytter Torgersen til åstedet for brannstiftelsen ikke er riktig.

Påtalemyndigheten inviterer til at vi skal neglisjere det viktige forhold at de forskjellige avføringsprøvene viser individuelle forskjeller som innebærer at de må stamme fra forskjellige kilder, og at vi skal sette til side professor Per Brandtzægs klare konklusjon om at avføringsbeviset var verdiløst, og at Den rettsmedisinske kommisjon hadde klare betenkeligheter med å tillegge avføringsbeviset bevisverdi.

2. Fyrstikkbeviset

Også dette beviset er gjennomgått i detalj i begjæringens del 4 B, jfr. side 147.

Her inviteres vi til å se bort fra at det er to alternative forklaringer på de manglende fyrstikker i den ene av de to fyrstikkeskene som ble funnet i Torgersens klær:

- a. Fyrstikkene ble som kjent funnet i en jakke som Torgersens bror Lorang, hadde på seg tidligere på drapskvelden. Lorang røkte, og det har formodningen mot seg at han skulle ha to fulle fyrstikkesker da han kom hjem til bopel på drapskvelden.
- b. Påtalemyndighetens alternativ er at Torgersen hentet to fulle fyrstikkesker hjemme og brukte de manglende fyrstikker til å prøve å tenne opp.

Det alternativet passer imidlertid dårlig når man sammenholder antall manglende fyrstikker med de man fant i kjelleren i Skippergaten 6 b. Dette er nærmere gjennomgått i begjæringen av 27. juni 2017.

Fyrstikkbeviset har ingen bevisverdi for Torgersens skyld, men er i realiteten et bevis som tilsier at Torgersen er uskyldig.

3. Vitneforklaringen fra Ørnulf Bergersen

Det vises til begjæringens del 3 V D med en nærmere spesialutredning, som er inntatt i Bilagsbind C, bilag 4, jfr. side 445-499.

4. Konklusjonen er at heller ikke bevisene som knytter seg til kjelleren i Skippergaten 6 b med noen rimelighet tilsier at Torgersen er gjerningsmannen.

G. Oppsummering

Spørsmålet om sannsynligheten av påtalemyndighetens overordnede teori beror på en totalvurdering av punktene B – F ovenfor.

På punkt etter punkt ser vi at påtalemyndigheten inviterer til at man skal godta en rekke usannsynligheter og urimeligheter. Konklusjonen ut fra en isolert vurdering av påtalemyndighetens anførsler, er det vesentlig større sannsynlighet for at Torgersen er uskyldig, enn at han er skyldig.

III TORGERSENS FORKLARING

Vi skal i dette punktet gjennomgå Torgersens forklaring, og analysere i hvilken grad den støttes eller avkreftes av sakens øvrige beviseligheter.

Et sentralt forhold i Torgersens forklaring er spørsmålet om han hadde med seg en kvinne eller ikke.

Dette er drøftet inngående i vårt innlegg av 11. d.m., som vi i denne forbindelse ikke gjentar, men som vi henviser til.

Vi følger også når det gjelder Torgersens forklaring en kronologisk gjennomgang:

A. Stekningen Grand Hotel – Tore Hunds vei 24

Torgersen har som kjent forklart at han etter å ha passert Grand – antakelig kl 22.42-22.43 – gikk over Stortorget på vei hjem. Utenfor Sentrum kino traff han en kvinne, som han kjente helt perifert fra tidligere.

Sammen gikk de til Tore Hunds vei 24, hvor de ankom ca. kl 23.30, antakelig noe før.

Torgersens forklaring stemmer med tidspunktet hvor han ble observert ved Grand . Den stemmer også med morens, Dagmar Torgersens, forklaring med hensyn til tidspunktet for da han kom til bopel.

Gangtiden passer også med den tiden det formodentlig har tatt å gå til Sentrum kino, snakke med kvinnen en stund og gikk videre til Lille Tøyen.

Det er således full overensstemmelse mellom Torgersens forklaring med hensyn til de aktuelle tidspunkter og sakens øvrige beviseligheter.

B. Når kom Torgersen hjem?

Torgersen har forklart at han kom hjem ca. kl 23.30. I andre forklaringer har han opplyst at tidspunktet var noe før.

Torgersens forklaring stemmer fullt ut med morens forklaring, som ble opptatt drapsnatten

Torgersens hadde med seg en kvinne, jfr. vårt supplerende innlegg av 11. d.m.

C. Opphold på bolig

Torgersen har forklart at han var på bolig i ca en time.

Det samme forklarte Torgersens mor – dette opplyste moren på selve drapsnatten.

Også på dette punkt er det således full overensstemmelse med sakens øvrige vitneforklaringer.

Moren forklarte under den rettslige forundersøkelse at da Torgersen var en tur nede hos henne i 1. etasje, hørte hun at det ble skiftet plate på platespilleren, som befant seg på Torgersens rom i 2. etasje.

Dette bekrefter at Torgersen ikke var alene.

Påtalemyndighetens bortforklaring om at Torgersen *bløffet* den øvrige familie med hensyn til at han ikke var alene er drøftet og tilbakevist både i begjæringen om gjenåpning av 27. juni 2017, og i vårt supplerende innlegg av 11. d.m. Påtalemyndighetens anførsel representerer på dette punkt et rent postulat, som fremstår som ulogisk og usannsynlig.

Konklusjonen er at også på dette punkt er det full overensstemmelse mellom Torgersens forklaring og de aktuelle vitnebevis.

D. Avreise kl 00.30.

Torgersens forklaring på dette punkt er ikke bestridt av påtalemyndigheten.

Det helt sentrale poeng i forbindelse med avreisen er understreket flere ganger: Han reiste fra bopel sammen med en kvinne. Dette kunne de øvrige familiemedlemmene *høre*.

I tillegg minner vi nok en gang om at Torgersens forklaring om at han gikk ut kjøkkendøren, mens kvinnen gikk ut hoveddøren, ble bekreftet både av søsteren allerede i avhør 11. desember og senere av moren.

Denne detaljen kunne umulig mor og søster finne på, og noen samordning med Torgersens forklaring – som ble opptatt 17. desember 1957 – er selvsagt ikke mulig.

På dette viktige punktet er det således fullt ut overensstemmelse mellom Torgersens forklaring og troverdige og detaljerte forklaringer fra den øvrige familie, som for alle formål beviser at Torgersen ikke var alene.

Det er og blir uforståelig at påtalemyndigheten inviterer til at dette forholdet skal neglisjeres.

E. Retur til Akersgaten

Vi har i begjæringen del 3 III B (side 144) påvist at påtalemyndighetens tidligere påstand om at Torgersens retur til Akersgaten var en tidsmessig umulighet ikke er riktig – tvert imot.

Torgersens detaljerte rute er blitt kontrollert tre ganger av henholdsvis advokat Erling Moss, dr. scient. Jon Ingulf Medbø og tidligere førstelagmann Nils Erik Lie, og det er ikke bevismessig belegg for påtalemyndighetens påstand.

Forholdet er tvert imot at dette bekrefter Torgersens forklaring: Hva er sannsynligheten for at han kunne dikte opp en fiktiv retur til sentrum med nøyaktig angivelse av veivalg og nærmere opplysninger om hva som henholdsvis ble gått og syklet – for så å få regnestykket til å passe?

Torgersens forklaring fremstår således som troverdig og sann.

Og – som understreket i begjæringen – da er det også sannsynliggjort at han hadde med seg en kvinne. Hva var ellers motivet for å dra til *Akersgaten*?

F. Oppsummering

Vi kan altså konstatere at det på punkt etter punkt etter punkt foreligger bekreftede forklaringer og bevis på at Torgersen hele tiden har forklart seg på en sannferdig måte.

IV En sammenligning av de to alternative påstandene

Vi har nå grunnlaget for å foreta den sammenligning av de to alternative scenarier som ble presentert innledningsvis.

Påtalemyndighetens teori er basert på spekulasjoner og fremstår som både ulogiske og usannsynlige.

Torgersens forklaring bekreftes på de vesentligste punkter av sakens øvrige bevisligheter.

Hans forklaring fremstår som vesentlig mer sannsynlig enn påtalemyndighetens drapsteori, og *sannsynliggjør hans uskyld*.

For at vi i dag skal konkludere med at 1958-dommen er riktig, må vi være overbevist om at påtalemyndighetens teori er korrekt. I motsatt fall er dommen uriktig. Det må i dag ansees som *helt klart* at påtalemyndighetens bevisbyrde ikke kan ansees som oppfylt.

Da er vilkårene for gjenåpning i straffeprosessloven § 392, annet ledd til stede.

Også vilkårene i henhold til § 391 nr 3 er oppfylt. Dette er nærmere gjennomgått i begjæringens del 5, hvor det er lagt vesentlig vekt på å fremheve bevisverdien av det øvrige bevismaterialet, som skal hensyntas i tillegg til nye omstendigheter og nye bevis.

ADVOKATFIRMAET SCHJØDT AS


Cato Schiøtz
Advokat